

Daan Roovers

De filosoof en voormalig Denker des Vaderlands over het belang van het wij-gevoel. 'Politiek moet gaan over het gezamenlijk vormgeven van een toekomst.'

Het filosofisch kwintet probeert te doorgronden hoe belangrijk het is om van alle 'ikken' weer een 'wij' te maken. Valt die ik-gerichtheid je ook op televisiegebied op? Ja. Bijvoorbeeld in de manier waarop documentaires worden gemaakt. Je kunt die over adoptie, borstkanker of de oorlog in Syrië maken, maar tegenwoordig gaat het over mijn adoptie, mijn borstkanker, en mijn oom in de oorlog in Syrië. Het persoonlijke perspectief is onderdeel geworden van de vorm. Dat is nu veel gebruikelijker dan twintig jaar geleden. En die trend zie je in de hele samenleving. Het gaat heel erg om jòuw stem, jòuw belang of jòuw positie die gezien of gehoord moet worden, door de politiek, de school van je kinderen of je vriendengroep. Het belang dat mensen daaraan hechten, heeft te maken met een soort opblazen van je eigen ego.

Krijg jij jeuk van kinderdag-verblijven die 'De Prinsjes en Prinsesjes' heten? Haha, daar krijg ik zeker jeuk van. Natuurlijk beschouw je je eigen kind als je prinsje of prinsesje, maar je ziet pas hoe debiel dat is als je het andere mensen ook ziet doen. Maar goed, Freud had het al over *his majesty, the baby*, hij heeft veel over narcisme geschreven. Dat is een noodzakelijke fase als je twee of drie jaar bent, maar daarna moet het weer ophouden. Dus je zou kunnen zeggen dat die fase nu iets te lang doorgaat in ons leven, tot ver voorbij we volwassen zijn.

Wat is het gevolg van al die ikkigheid? We hebben steeds meer de neiging om de politieke strijd vooral te zien als een strijd om onze eigen belangen. Dat is een kortzichtige kijk. Als iedereen voor zijn eigen zaak opkomt, wie komt er dan nog op voor onze gezamenlijke zaak? Politiek moet naar mijn idee gaan over het gezamenlijk vormgeven van een toekomst. Over een veel langere horizon dan alleen maar het hier,

nu en ik. Hoe willen wij over 20, 30, 40, 50 jaar samenleven? Maar het wordt steeds moeilijker om die lange termijn in het vizier te houden door alle korte termijn *drivers* die onze aandacht vragen. Door telefoons, technologie, flitskapitaal, en dergelijke wordt onze aandachtspanne steeds korter.

Jan Terlouw zegt: het ontbreekt de mens aan een lange-termijn-gen. Het is niet zo dat de mensheid nooit enig geduld kon opbrengen. Een voorbeeld daarvan is de Dom van Keulen, daarvan begon de bouw in de dertiende eeuw, en in de negentiende eeuw was hij af. Daaraan hebben meer dan tien generaties gebouwd. Die mensen wisten gewoon dat ze hem nooit af zouden zien, en toch is dat ding er gekomen.

Ik zag laatst een filmpje van een geur-kunstenares uit India. Zij heeft op basis van wetenschappelijke onderzoeken de geur van de lucht van Mumbai in 2035 gecreëerd in een laboratorium. Die deed ze in een flesje, en liet die ruiken aan mensen die de stad besturen. Dat was een weezinwekkende lucht, waardoor ze gingen denken: we moeten toch iets aan die uitlaatgassen gaan doen. Op die manier lukte het haar om daar heel veel geld voor los te krijgen.

Hoe kun je die lange-termijn-blik bij jezelf trainen? Door op filosofieles te gaan, haha. Zelf probeer ik ook vaak het jaartal 2060 te nemen, als ik nadenk over beslissingen die ik nu moet nemen. Dan zijn mijn kinderen net zo oud als ik nu. Natuurlijk is dat ver weg, maar emotioneel voelt het dichtbij doordat ik het verre toekomstperspectief aan mijn kinderen koppel. Kunnen zij dan nog water uit de kraan drinken? Hoe warm is het? Welke lucht ademen ze in? Dat soort afwegingen lijken heel abstract, maar door je te relateren aan mensen die nu jong zijn, kun je het concreet maken. Wat is ervoor nodig om het leven wat je voor je

HET FILOSOFISCH KWINTET
ZONDAG,
NPO 1, 23.15

Special ter gelegenheid van de Nacht van de filosofie. Clairy Polak praat met Bas Heijne, Roxane van Iperen, Dyab Abou Jahjah en Daan Roovers.

kinderen en kleinkinderen wenst in stand te houden? Als je zo redeneert, kun je niet alleen maar denken aan je eigenbelang. En dat is ook wat ik met filosofie probeer te doen, filosofie helpt je om je denken te verruimen.

De aflevering die jullie gaan

maken, is geïnspireerd op een essay van Bas Heijne. Wat sprak jou erin aan? Bas beschrijft hoe al die afzonderlijke ikken het moeilijk vinden om nog naar elkaar te luisteren of iets te overbruggen om weer een wij te worden. Al die opgeblazen egootjes vinden zichzelf heel belangrijk,

maar ze vergeten naar anderen te kijken, ze wanen zichzelf het centrum van de wereld. Hij laat goed zien hoe individualisme van een emancipatoire strijd dreigt te ontaarden in een narcistische egocultuur. Hoe creëren we dan ooit nog een gevoel van verbondenheid met elkaar? Ik vond dat een

CV

1970 Geboren in Veghel

1982 WWO Veghel

1988 geneeskunde en filosofie in Nijmegen

1995-2001: Eindredacteur *Filosofie Magazine*

2001-2015: Hoofdredacteur *Filosofie Magazine*.

2010: Publicatie *Kleine geschiedenis van de filosofie* (met René Gude)

2017: Publicatie *Mensen maken; Nieuw licht op opvoeden*

2019: Publicatie *Wij zijn de politiek*

2019-2021: Denker des Vaderlands

2021 -2023: Lid Raad voor Openbaar Bestuur

2023: Lid Denktank Nederland in 2024, vanaf juni lid Eerste Kamer GroenLinks.

mooi en overtuigend stuk. Wat ik ook een leuk begrip van hem vond is *punching down*. Niet door je omhoog te vechten, maar door de rest naar beneden te boksen, laat je zien wie je bent. Het ongemak met het ik dat zichzelf als maat der dingen beschouwt, vind je overal.

Noem eens iets. Ik heb bijvoorbeeld het idee dat je het succes van de BoerBurgerBeweging als een uiting van dat ongemak kunt zien. De stem van de regio, die zich door de politiek genegeerd en over het hoofd gezien voelt, lift ook mee op het verlangen naar een wij, naar een vorm van ergens bij willen horen, naar gemeenschappen waarin individualisering nog niet de allesbepalende norm is geworden. Het grijpt terug op een samenleving waarin er gemeenschappen zijn waarin die verbinding tussen alle ikken er nog wel is.

Ik hoop dat deze beweging een bijdrage kan leveren aan meer op de langere termijn kijken. Want bij boerenbedrijven gaat het vaak om familiebedrijven, die van generatie op generatie overgaan. Ik hoop dat zij daardoor gaan nadenken over: wat moeten we in het hier en nu doen zodat het bedrijf in 2060 nog bestaat? En dat als we meer gaan nadenken vanuit een meer regionaal perspectief, dat een klein beetje weerstand kan bieden aan het zuivere individualistische rekenmodel van belangenbehartiging in het hier en nu.

Het is ook een kwestie van jezelf af en toe proberen te verplaatsen in andermans positie. Train jezelf om tegen jezelf in te denken. Dat leer ik mijn studenten ook altijd. Onder kritisch denken verstaan wij in deze tijd vaak: tegen de autoriteit indenken. Mark Rutte zegt a, ik zeg b. De wetenschapper zegt a, ik zeg b. Maar kritisch denken betekent dat je je eigen standpunt moet proberen te overstijgen en daar tegenin te denken, in plaats van iets anders te vinden dan anderen, want dat is vrij makkelijk. Je moet proberen jezelf uit →

te dagen, en dan kom je, hopelijk, tot een beter perspectief.

Kun jij goed tegen jezelf in denken? Dat is niet zo makkelijk, maar ik probeer het. Ik sta op het punt om voor GroenLinks de Eerste Kamer in te gaan. Dat is niet de BoerBurgerBeweging, maar ik ga toch proberen om te kijken naar of er iets in hun verhaal zit waarvan ik iets kan leren. Welke elementen zijn kansrijk? Waarvan denk ik: o ja, als je het op die manier ziet, dan kan ik er ook achterstaan. Ik denk dat dat kan, maar dan moet ik af van het idee: dit is jouw belang, dit is mijn belang, dus nu gaan we kwartetten. Want dan moet je allebei een stap terug doen. Je kunt beter een gezamenlijk beeld van een toekomst zien te creëren en dan kijken wat daarvoor nodig is. Ik ben er heel optimistisch over, ik kijk er echt naar uit. De Eerste Kamer werd vroeger *chambre de réflexion* genoemd, dus daar moet toch ten minste één filosoof in zitten, zou je zeggen.

Waarom ben je zo bevoegen geraakt door de filosofie, denk je? Ik studeerde medicijnen, maar ik vond het ongelooflijk saai. Toen ik een bijvak filosofie volgde, wist ik meteen: hier moet ik zijn. Dat heeft denk ik te maken met dat ik per se wilde begrijpen hoe mensen in elkaar zitten en dat je met filosofie iets meer zin kunt geven aan het leven, ik weet niet precies wat dat is. Ik dacht gewoon meteen: ah, dit is mijn wereld, nu ga ik zelf nadenken over wat er betekenis heeft.

Waarom wilde je de mens zo graag doorgronden? Ik wilde als kind pastoor worden, maar dat was niet voor meisjes, zeiden ze in die tijd. Dus het heeft misschien ook iets met een behoefte aan zending te maken. Het door middel van praten betoveren van mensen, wat de pastoor deed, vond ik fantastisch, daar gingen we met het gezin iedere week naartoe. Maar ook als er iemand doodging of ging trouwen, vond dat allemaal in diezelfde kerk plaats. En

‘De Eerste Kamer werd *chambre de réflexion* genoemd, dus daar moet toch ten minste één filosoof in zitten.’

nog steeds. Ik ben er met mijn vader twee weken geleden nog geweest, en dat had iets magisch. Die magie heeft te maken met dat je in die kerk opgenomen wordt in een groter geheel, en dat heb je met filosofie ook. Als je niet de enige bent met die vragen, en niet de enige die er zo over nadent, is dat troostrijk.

Een beetje zoals in de regionale gemeenschappen van de BBB, waarover je het eerder had?

Enorm ja. In die kerk kwam ook iedereen bijeen. En ook al ben ik zelf niet gelovig meer, ik kom er nog regelmatig. Mijn ene broer is er begraven, mijn moeder ook, mijn andere broer is er getrouwd en ik ben er gedoopt. En dat allemaal op die vierkante meters. Dat is een manier van samenleven die je in de huidige samenleving nog weinig ziet, maar die ik nog steeds erg kan waarderen. Ik voel me daar echt thuis, ik kan er heel makkelijk in meedoen.

Wanneer is jouw broer overleden? Toen ik 11 was. Hij was 18.

Verklaart dat misschien waarom je het zo fijn vond dat er een pastoor was die daar woorden aan kon geven? Ja, maar

zijn overlijden heeft er denk ik vooral voor gezorgd dat ik later geneeskunde ben gaan studeren, alhoewel mijn broer verongelukt is, dus daar had geen dokter meer iets aan kunnen doen. Maar ik dacht daardoor wel: het is heel belangrijk als je mensen beter kunt maken.

Hoe hebben je ouders het overlijden van hun zoon overleefd?

Ja, hoe hebben die dat overleefd? Ik denk dat een sterke sociale omgeving, een heel klein beetje helpt, maar verder hebben ze daar verschrikkelijk veel verdriet om gehad. Dat slijt, maar heel, heel langzaam.

Het verlies om je broer en het getuige zijn van zo veel verdriet bij je ouders zal jou ook gevormd hebben, zou je denken.

Dat denk ik. Maar je weet nooit precies op welke manier, want je hebt alleen maar dat ene leven en dus geen vergelijkingsmateriaal. Ik was 11 en had twee oudere broers en een zus, dus het was een heel druk gezin. En ineens was er niemand meer. Mijn ene broer verongelukte, mijn zus ging uit huis en mijn andere broer ook vrij snel daarna. Toen was ik nog alleen. Dat vond ik heel saai. Maar toen kon ik me wel makkelijk onzichtbaar maken en een beetje mijn eigen dingen doen. Want mijn ouders hadden natuurlijk niet zoveel aandacht voor mij, die moesten zichzelf staande zien te houden.

Kwam je daardoor meer in je eigen, filosofische gedachterewereld terecht? Ik denk het. Ik had veel gedachten over leven en dood, en over wat het leven waard was. Ik was voor iemand van die leeftijd enorm bezig met de zin van het leven. En dat zat er misschien al een beetje in, niet voor niets wilde ik al pastoor worden toen ik vier was, maar dit heeft het versterkt. Uiteindelijk ben ik later Denker Des Vaderlands geworden en dat is toch ook een soort pastoor. Dus ik ben daar uiteindelijk best in de buurt gekomen. ←

TV

‘Ik kijk vooral programma’s die we met het hele gezin leuk vinden. Zoals *Wie is de Mol?*, maar ook de programma’s van Diederik Ebbinge, zoals *Kiespijn* en *Promenade*. En *Oogappels* natuurlijk, want ik heb zelf twee pubers van 13 en 15. Televisiekijken is voor mij een gezinsactiviteit. Twee avonden in de week zetten we na het eten met het hele gezin onze computers en telefoons uit, en die mogen de volgende ochtend pas weer aangezet worden. We spelen dan spelletjes, maar televisiekijken mag ook, zolang we dat maar samen doen.’